

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון שפט
ערש"ק פרשת ויגש ה'תשע"ג

מדוע עסקו יעקב ויוסף דווקא בעגלה ערופה?

איך יכול רש"י לומר על שמעון ולוי שהם מהחלשים שבשבטים?

בדין דלא ישמיע קולו בתפלה

התנהגות הבעל עם אשתו מעוררת הנהגה דומה למעלה!

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויגש, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שפט), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות ענייני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

שנת המאתיים להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב יהודה בראוד, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב ראובן זאיאנץ,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ',
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

718-534-8673

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

03-738-3734

הפצה: 08-9262674

www.likras.org • Likras@likras.org

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

הגיבורים והחלשים שבשבטים

ביאור ב' השיטות ברש"י בפסוק "ומקצה אחיו" – מי הם השבטים הגיבורים ומי הם השבטים החלשים

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 391 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"עגלה ערופה" – הרמז המופלא

פירושה הפנימי של פרשת עגלה ערופה וביאור החילוק שבין דרגתו של יוסף הצדיק למדרגת האבות ושאר השבטים

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 222 ואילך)

טז. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

בדין דלא ישמייע קולו בתפלה

יחקור בהגדרת הדין אם הוא איסור צדדי או מעצם חיוב התפלה, וגם את"ל שהוא מעצם החיוב – אם הוא מצד דין דיבור או מצד מהות התפלה שצ"ל בכוונה / עפ"י יבאר פלוגתות הפוסקים בהך דינא, וכן שינויי הגירסאות בין המפרשים בלשון דין זה בש"ס / יוסיף לתלות בפלוגתא יסודית בהגדרת עיקר חיוב תפלה / יבאר עפ"י שיטת הזהר בפרשתנו בהאי דינא

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 192 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות גודל הענין והזהירות שצריך להיות בשלום בית ובפרט בזמננו בעקבתא דמשיחא

כח. דרכי החסידות.....

שיחות ופתגמים מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע אודות טבילת טהרה במקוה, ענינה, מעלתה, ופעולה בנפש האדם הטובל

מקרא אני דורש

הגיבורים והחלשים שבשבטים

לפי השיטה שגד היה מן החלשים שבשבטים, איך מצינו ששבט גד היו מהחזקים בעת כיבוש הארץ? / ולפי השיטה ששמעון ולוי היו מן החלשים, איך יתאים עם מה שהרגו לבדם את אנשי שכם? / ומדוע מביא רש"י הכתובים שבפ' וזאת הברכה – שנכפלו בהם שמות השבטים – שלא לפי סדרם? / ביאור ב' השיטות ברש"י בפסוק "ומקצה אחיו" – מי הם השבטים הגיבורים ומי הם השבטים החלשים

א. בפרשתנו (מז, ב): "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה". ובפירוש רש"י מביא מחלוקת – מי היו "חמשה אנשים" אלו, וז"ל:

"ומקצה אחיו – מן הפחותים שבהם לגבורה, שאין נראים גבורים, שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו. ואלו הם: ראובן, שמעון, לוי, יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשבירכם; אבל שמות הגבורים כפל: 'וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה'; 'ולגד אמר ברוך מרחיב גד'; 'ולנפתלי אמר נפתלי'; 'ולדן אמר דן'. וכן לזבולון, וכן לאשר.

זהו לשון בראשית רבה, שהיא אגדת ארץ ישראל; אבל בגמרא בבבלי שלנו מצינו, שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה. ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר, כדאיתא בבבא קמא. ובברייתא דספרי שנינו בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו".

וכמבואר כמ"פ, הנה מזה שרש"י הביא בפירושו שתי שיטות, מובן שאין הכרעה ברורה מתוך הכתוב לאף אחת מהן, ולכן מביא רש"י את שתי השיטות – משום שבכל אחת מהן יש קושי שאין

בחברתה; אמנם לאיך גיסא, אותה שיטה שנקט רש"י בתחילה היא השיטה העיקרית – משום שהיא יותר מבוארת (בכללות) מאשר השיטה השני' (אף שגם בשיטה זו הראשונה יש קושי פרטי, שמיושב דוקא לפי השיטה השני').

ויש לבאר בנידון דידן, באיזה פרט יש עדיפות בשיטה הראשונה שמביא רש"י, ובאיזה פרט יש עדיפות בשיטה השני', ולמה בכללות נחשבת השיטה הראשונה יותר קרובה ל"פשוטו של מקרא" שלכן הקדימה רש"י (וראה עוד בענין המחלוקת כאן – במה שנתבאר אשתקד, וכן במשנ"ת בש"פ מטות תשע"א, ע"פ המבואר במקורי הדברים בהמשך להבא לקמן).

ב. הנה בענין זה הושוו שתי השיטות, שכיון ובפרשתנו אומר הכתוב "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים" ואינו מפרש מי הם – הרי מסתבר שנוכל ללמוד מתוך מקום אחר בתורה חלוקה בין השבטים, ושם נוכל ללמוד מי הם ה"חמשה אנשים" שמיוחדים בחלישותם.

ובכן, המקום בתורה שבו מצאנו חלוקה בין השבטים הוא בברכת משה בפ' וזאת הברכה, ששם רואים חילוק בין השבטים – חלק מהם כפל שמותם, וחלק מהם לא כפל; ומשם לומדים שיש לחלק את השבטים לפי דבר זה, האם כפל שמותם או לא כפל.

אלא שבזה גופא נחלקו השיטות, האם אלו שכפל שמותם הם החזקים וממילא ה"חמשה אנשים" הם מאלו שלא כפל שמותם, או שאלו שכפל שמותם הם החלשים וממילא ה"חמשה אנשים" הם מאלו שכפל שמותם.

ויסוד השיטה הא' יש לפרש – שהוא בגבורת השבטים כפי שהיא ידועה מכללות הכתובים:

השיטה הא' ס"ל, שצריך לומר שאלו שלא נכפלו שמותם הם החלשים, כי באלו שנכפלו שמותם מצינו את השבטים הידועים בכחם ובגבורתם, וממילא עכ"ל שגם שאר השבטים שנכפלו שמותם – שאין ידועים בכחם ובגבורתם – הרי גם הם היו חזקים כאחיהם; ודוקא אלו שלא נכפלו שמותם הם החלשים.

ג. ובזה יתבאר מה שרש"י מביא את הכתובים שבפ' וזאת הברכה – שנכפלו בהם שמות השבטים – שלא לפי סדרם. כי אמנם יהודה נזכר בפ' וזאת הברכה הראשון מבין אלו שנכפלו שמותם, אך בהמשך השבטים הרי ברך משה (לאחר יהודה) את זבולון, ורק אחריו לגד, דן, נפתלי ואשר, ואילו רש"י מזכיר קודם את גד, אחריו נפתלי, ורק לאחר מכן דן, זבולון ואשר!

(הסדר ברש"י אינו מתאים גם עם הסדר שבו נולדו השבטים. – וכבר העיר ע"ז הרש"ש לבראשית רבה פצ"ה, ד, שמשם מקור דברי רש"י).

ועוד זאת: בגד, נפתלי ודן מעתיק רש"י את לשון הכתוב המדברים בהם – "ולגד אמר ברוך

לקראת שבת

ז

מרחיב גד; 'ולנפתלי אמר נפתלי'; 'ולדן אמר דן' – ואילו בזבולון ואשר כותב בקיצור: 'וכן לזבולון וכן לאשר'.

אלא:

רש"י מזכיר את שמות השבטים הגבורים בסדר המתאים למדת פריסומם בענין הגבורה (דבר שמוכיח שאכן הם הגבורים, ולא כפי הפירוש השני שהם החלשים).

ולכן הוא מזכיר לראשונה את יהודה – שגבורתו ידועה ביותר בסיפורי המקראות [ובעיקר בסיפור עם יוסף ובנימין, שבה אמר ליוסף "אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך" (פרש"י ריש פרשתנו)];

לאחריו את גד – שגבורת בני גד ידועה היא מהמסופר בפ' מטות (לב, יז ובפרש"י) על כך שהם התמנו להיות חלוצים בראש מלחמות ישראל, דבר המוכיח שהיו מהגבורים ביותר בבני ישראל.

[ואמנם גם בני ראובן נזכרים שם, אך העיקר היו בני גד ואילו בני ראובן היו טפלים להם, כפי שמוכח מתוך דברי רש"י שם. וראה גם רש"י יהושע ו, ט: "בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם, לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע כו"];]

לאחריו את נפתלי – שגבורתם ידועה ממלחמת סיסרא, שם ניהלו את המלחמה ונצחו "עשרת אלפים איש מבני נפתלי" (ספר שופטים ד, ו. הובא בפרש"י ויחי מט, כא);

ולאחר מכן את דן – שגם בהם מוצאים בכתובים גבורה מיוחדת, "דן גור ארי", שהי' סמוך לספר ונלחם מלחמות ונצח (ראה רש"י ברכה לג, כב);

[והקדמת נפתלי לדן, אף שבדן נאמר "גור ארי" . . מושלו באריות" (רש"י שם), כי בנוגע למלחמת סיסרא, שבנוגע לזה הוזכרה גבורתו של נפתלי, הוא זה שניצח. משא"כ דן עמד לברוח (ראה רש"י שופטים ה, יז)].

ומסיים רש"י (בקיזור) "וכן לזבולון וכן לאשר" (בלי להעתיק את לשונות הכתובים עצמם) – כי בהם אין (כ"כ) ראי' לגבורתם המיוחדת (וידועים על גבורתם בעיקר מהיותם דומים ליהודה, גד, נפתלי ודן בכך שנכפלו שמותיהם).

ד. אמנם השיטה הב' ס"ל להיפך – שמי שנכפלו שמם הם החלשים יותר, ודוקא מי שלא נכפלו שמם הם החזקים; והביאור בזה:

לפי השיטה הא' עולה, ששמעון ולוי – שלא נכפלו שמותיהם – היו מהחלשים מהשבטים; אולם ממעשה שכם המסופר במקרא (וישלח לד, כה ואילך. וראה לשון רש"י מקץ מב, יד. מב, כד) עולה בדיוק להיפך, שגבורתם של שמעון ולוי היתה רבה, והם אלו שהצליחו לגבור על שכם ולהרוג את כל העיר! – וזהו יתרון בשיטה הב', שלפי' שמעון ולוי היו מהחזקים.

ומה שמצינו כי שבט גד היו מהחזקים בעת כיבוש הארץ כו' – ואיך יתאים הדבר עם זה שלשיטה זו גד הוא מן החלשים? – אינו פירכא, דהא כאן המדובר הוא על גד עצמו, בן יעקב, ואילו שם מדובר על אנשי שבטו לאחר שנים רבות; ושפיר יתכן שגד עצמו הי' מן החלשים, אף שיוצאי חלציו היו מן החזקים. (ועד"ז בנפתלי ודן. ויהודה נכפלה שמו לסיבה אחרת, כמו שכתב רש"י בפירוש).

ה. אך השיטה הא' ס"ל, שאם נרצה להוכיח מתוך מה שמסופר במקרא על השבטים עצמם, בני יעקב (ולא רק מהמסופר על יוצאי חלציהם) – הרי אדרבה: מתוך מהלך הסיפור בפרשתנו ובפרשה הקודמת לה משמע (ראה מקץ מב, ד. מב, לח. פרשתנו מד, כ. פרש"י פרשתנו מד, לג. ועוד), כי בנימין לא הי' מן החזקים שבשבטים, שלכן יעקב חשש במיוחד לשלומו וכו', בתור "ילד זקונים קטן". וזה מתאים דוקא לפי השיטה הא' שמי שלא נכפל שמו (שבכללם בנימין) הוא מן החלשים.

ומה שדוקא שמעון ולוי הרגו את אנשי העיר שכם, שמזה משמע שהיו מן החזקים שבשבטים (כשיטה הב') – יש לתרץ (לשיטה הא'), שבאמת לא הי' זה מצד גבורה וכת, אלא שבהיותם האחים המבוגרים הרגישו אחריות מיוחדת לנקום את נקמת אחותם; ובפרט שאנשי שכם היו אז "כואבים" לאחר המילה וממילא לא הי' צורך בכח מיוחד כו'.

[ואף שראובן הי' מבוגר יותר משמעון ולוי, בהיותו הגדול שבאחים – הרי כאשר ראו שמעון ולוי שראובן אינו עוסק בזה הרגישו שהאחריות היא עליהם, שהם הגדולים ביותר לאחר ראובן.

וי"ל בפשטות שראובן סבר שאין מעשה כזה מתאים לבן יעקב, ובכלל מצינו אצל ראובן שהיו לו מדות רכות (ראה פרש"י ויצא כט, לב), ולכן נמנע מעשיית מעשה זה; ולכן נשארה האחריות על שמעון ולוי].

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע לא עלה יוסף לראות את אביו?

מהרו ועלו אל אבי גו, ומהרתם והורדתם את אבי הנה
(מח, ט. שם, יג)

לכאורה קשה, מדוע זירז יוסף את השבטים לעלות אל אביו ולהוריד אותו מצרימה, הרי מצד חיוב כיבוד אב ה' על יוסף לעלות בעצמו אל יעקב?

יתר על כן: הרי יעקב ה' אז זקן ושרוי בצער ואבל כבר כ"ב שנים על יוסף. ומובן שבגיל ומצב כזה, יש לעשות כל מה שביכולת למעט בצערו של יעקב. וא"כ, מדוע לא מיהר יוסף לעלות בעצמו אל יעקב, שאזי ה' יעקב רואה אותו מוקדם יותר?

ויש לומר שקושיא זאת מתורצת בדברי יוסף עצמו. דהנה בדברי יוסף להשבטים חזר ג' פעמים ע"ז שהקב"ה שלח אותו למצרים, "למחי" שלחני אלקים לפניכם" (שם, ה), "וישלחני אלקים לפניכם" (שם, ו), "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים גו'" (שם, ח). ולכאורה ה"ז כפל לשון.

וע"פ הנ"ל יש לומר, שבזה ביאר להם מדוע אין הוא עצמו עולה לראות את אביו, כי הוא נמצא במצרים בשליחותו של מקום, להיות ה"משביר בר לכל הארץ" (מקץ מב, ו) ולכן אין באפשרותו לעזוב את מצרים. וכדי שיוכל יעקב לראותו מוקדם ככל האפשרי, ביקש מהם יוסף "מהרו ועלו אל אבי" "ומהרתם והורדתם את אבי הנה".

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 389 ואילך)

מה כ"כ יקר ביין ישן?

ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים

מאי מטוב מצרים, שלח לו יין [ישן], שדעת זקנים נוחה הימנו
(מח, כג. מגילה טז, ב)

לכאורה תמוה, הרי בד"כ כשארם שולח מתנה לחבירו ע"מ לכבדו ולענגו, משתדל הוא לשלוח דבר שאין לחבירו, שאזי יקר הדבר אצל חבירו ויגרום לו עונג.

וא"כ יש לשאול בנדוד, מדוע שלח יוסף ליעקב יין ישן דווקא, דמנין ה' יודע שלא ה' לו ליעקב בארץ כנען יין ישן?

ויש לבאר הדברים בפשטות:

לעיל, על הפסוק (מקץ מג, לד) "וישתו וישכרו עמו" פירש רש"י "ומיום שמכרוהו לא שתו יין . . ואותו היום שתו". ואם השבטים לא שתו יין כל אותו הזמן מפני הצער, עאכו"כ שיעקב עצמו שהתאבל מאוד על יוסף לא שתה יין כל אותם כ"ב השנים מפני צערו.

וזהו ששלח לו יוסף יין ישן, כי כשיוסף עצמו מציע ליעקב לשתות יין, עד ששולח לו יין בעצמו, וודאי יגרום זה ליעקב עונג רב, ויהי' אצלו מתנה יקרה ביותר. וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 158)

ינה של תורה

“עגלה ערופה” - הרמז המופלא

“וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, ותחי רוח יעקב אביהם” / מהי ה“צידה לדרך” המיוחדת שבפרשת עגלה ערופה, אשר דוקא בה עסקו יעקב ויוסף לפני ירידת יוסף למצרים, ואשר אודותיה רמז יוסף ליעקב בשליחת עגלות דווקא? / ומדוע הי’ יוסף הראשון לרדת למצרים? / פירושה הפנימי של פרשת עגלה ערופה וביאור החילוק שבין דרגתו של יוסף הצדיק למדרגת האבות ושאר השבטים

א.

“עגלה ערופה” – לא סתם סימן

לאחר שמתואר בכתובים איך שעלו השבטים ממצרים והודיעו ליעקב אבינו אשר “עוד יוסף חי”, ממשיך הכתוב (מה, כז): “וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, ותחי רוח יעקב אביהם”.

ואיתא ע”ז במדרש (בראשית רבה פצ”ד, ג. הובא גם בפירש”י עה”פ) שעגלות אלו שלח יוסף כסימן להיותו בחיים, דבאם לא יאמין יעקב לבשורה שבישרוהו, יאמרו לו השבטים שיוסף מסר לומר לו: “בשעה שפרשתי ממך . . בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק”. ולכך שלח יוסף את העגלות, שיהי’ בהם משום סימן והוכחה לכך שנשאר בחיים.

אך לא לחייו הגשמיים בלבד רמזו העגלות, כ”א גם לכך שנשאר יוסף בצדקו. דכיון שהסימן לחייו הי’ מה שיוסף זכר את הפרשה האחרונה בתורה שלמד עם יעקב אביו כ”ב שנים לפני”ז, הנה מזה הוכחה וסימן (נוסף לכך שחי הוא בגשמיות) שיוסף נשאר שלם בצדקותו כמו קודם הליכתו למצרים.

לקראת שבת

יא

וכמפורש במדרש רבה עה"פ (שלאח"ז) "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי" – "רב כוחו של יוסף בני, שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו הרבה ממני כו". ובפשטות נראה שכוונת המדרש היא לפרש מה שאמר יעקב "רב עוד יוסף בני חי", שזה קאי על חייו הרוחניים של יוסף הצדיק, שנשאר שלם בצדקתו, נוסף לזה שנשאר בחיים.

ומסתבר לומר, שכוונת המדרש היא, דזה שידע יעקב ש"עוד יוסף בני חי" גם בחייו הרוחניים הוא מזה ששלח לו עגלות, שהוכיח שלא שכח תלמודו.

ועדיין צריך לבאר הטעם שהסימן לכך שיוסף הצדיק עמד שלם בצדקותו הוא בפרשת עגלה ערופה דוקא. דהן אמת שמה שזכר הפרשה האחרונה שלמדו יחדיו הוא סימן מובהק להיותו שלם בצדקותו, אך כיון שכל מעשי האבות והשבטים הקדושים מדויקים הם בתכלית הדיוק (ובפרט אלו המסופרים בתורתנו הק'), מובן, שהטעם לכך שלמדו פרשת עגלה ערופה דוקא, הוא משום שיש בה בפרשה זו מעין "צידה לדרך" לירידתו של יוסף לגלות מצרים¹.

ואף שיעקב עצמו לא ידע שיוסף חי' עתיד לירד למצרים, הנה כלפי שמיא חי' הדבר גלוי, ומזלי' דיעקב חזי (וכיו"ב). וע"ד מה שמפרש רש"י בפרשת וישב עה"פ (לו, יד) "וישלחו מעמק חברון", דמשמעות תיבת "עמק" (אף שחברון הייתה בהר), היא "מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שהבטיח הקב"ה לאברהם בין הבתרים כה יהי' זרעך".

וזהו גם הטעם שכששלח יוסף ליעקב סימן לשלמותו הרוחנית, שלח לו כסימן פרשה זו דייקא, דאי"ז רק מפני שלפועל הייתה זו הפרשה האחרונה שלמדו בצוואת, כ"א שיש לפירושה הפנימי של פרשה זו שייכות להישארותו שלם ועומד בצדקתו גם לאחר עשרים ושניים שנה שהי' במצרים, וכפי שית' לקמן.

ב.

לשמור שלא יהי' "נופל בשדה"

עניינה של עגלה ערופה מפורש בפשטות הכתובים (שופטים כא, א ואילך): "כי ימצא חלל באדמה גו' נופל בשדה לא נודע מי הכהו, ויצאו זקניך ושופטיך, ומדדו גו' והורידו זקני העיר ההיא את העגלה גו' וכל זקני העיר ההיא גו' ירחצו את ידיהם גו' וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה גו'".

והטעם (ע"פ פשוטו) שעושים ככל הדברים האלו (ראה מורה נבוכים ח"ג פ"מ, הובא ברמב"ן ובחיי פ' שופטים שם. וראה גם אברבנאל שם. חינוך מצוה תקל) הוא – נוסף לכך שעיי"ז יתפרסם הדבר ויהי' נקל יותר למצוא את הרוצח – הנה עיי"ז שיתפרסם הדבר "ישמעו ויראו גו'" (ראה לשון הכתוב פ' ראה יג, יב. פ' שופטים יז, יג. יט, כ. ועוד. וראה בענייננו – בחיי פ' שופטים שם (ויש שפירש"י)) ותישלל מלכתחילה האפשרות לבוא למצב של "חלל בשדה".

1) וכן משמע מדברי המפרשים, שפירשו שהטעם שלמדו פרשת העגלות הוא משום שתוכנה שזקני העיר צריכים ללוות את היוצא מן העיר, וזה הי' הליווי שליווה יעקב את יוסף ("וישלחו מעמק חברון" – וישב לו, יד).

ויש ליתן ביאור בדרך הפנימיות בענין פרשה זו:

הפסוק (ואתחנן ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום" מלמדנו אשר החיות האמיתית של כל איש מישראל היא מהיותו עובד את השי"ת ודבק בו. ומובן א"כ, שאדם המנותק (רח"ל) ממקור חיותו זה הקב"ה, נחסר אצלו בחיות ויכול לבוא לידי מצב שייקרא "חלל".

והגורם לכך שיוכל איש מישראל לבוא למעמד מצב של "חלל" המנותק ממקור חיותו, הוא לפי שהוא "נופל בשדה". דמקומו של כל איש מישראל הוא אהלה של תורה ויהדות, ובשעה שיוצא האדם מ"אוהלי יעקב" והוא בדרכו לשדה, מקומו של עשיו הרשע שהי' "איש שדה", אזי ייתכן שעשיו הרשע יתנכל לו להפילו ברשתו, לנתקו ח"ו ממקור חיותו היא הדביקות בה', עד שיבוא למצב של "חלל". . . נופל בשדה" (וגם אם עדיין לא נפל חלל לגמרי, הרי עכ"פ נחלשת אצלו החיות – דביקותו בהשי"ת).

וע"ז היא הוראת התורה בפרשת עגלה ערופה, שהאחריות מוטלת על זקני ושופטי העיר לעשות כל התלויים בהם על מנת לשלול ענין זה, לתקן הדבר ולגרום שלא יבואו ח"ו למצב של "חלל". . . נופל בשדה".

וכמודגש גם מכך שזקני העיר מכריזים "ידינו לא שפכו את הדם הזה", וכפרש"י עה"פ – "לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי". שפירושה של הכרזה זו היא, שתפקידם וחובתם של זקני העדה לדאוג לכל אדם שיוצא מאהלה של תורה לשדה, ולהספיק לו צידה לדרך בכדי שיוכל גם בהיותו בשדה כשהוא מתעסק בענייני חולין להמשיך לעבוד את השי"ת ולדבוק בו.

וה"צידה לדרך" היא שייתנו לו מזון ולבושים, והיינו, שיחזקוהו בתורה ובמצוות. דהתורה נקראת מזון, כמ"ש "ותורתך בתוך מעי" (תהלים מ, ט. וראה תניא פ"ה. וראה גם חגיגה יד, א ועוד), והמצוות נחשבים ללבושים, כדאיתא בתנא דבי' אלי' רבה (פכ"ז, והוא גם בנוגע לתורה) עה"פ (ישעי' נח, ז) "כי תראה ערום וכיסיתו" – "אם ראית אדם שאין בו דברי תורה הכניסהו לביתך ולמדהו ק"ש ותפילה כו' וזרזהו במצוות כו' שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצוות".

וע"י שיחזקוהו ויעוררוהו בתורה ומצוות (מזון ולבושים) תהי' לו הגנה ושמירה שגם בהיותו בשדה לא יפול ח"ו, ולא תחלש אצלו הדביקות התמידית בה' אלוהי ישראל.

ובזה יש להבין מה שקודם ירידתו של יוסף הצדיק למצריים למד עם יעקב אבינו פרשה זו דעגלה ערופה שתוכנה הוא הצורך לחזק וליתן כוחות למי שיוצא מאוהלי יעקב לילך לשדה, שהי' בזה משום חיזוק עצום ונתינת כח מיוחדת ליוסף שיוכל לעמוד בצדקתו ובדביקותו בהשי"ת גם בירידתו מצרימה.

וזהו גם הטעם לכך שגם לאחר כ"ב שנה, כשרצה יוסף הצדיק לשלוח ליעקב סימן לכך שנשאר שלם בדביקותו בהשי"ת גם בהיותו שנים ארוכות בארץ מצרים, שלח להזכיר ליעקב את פרשת עגלה ערופה – להראותו שזו הפרשה שלמדו יחדיו קודם ירידתו, היא ששמרה עליו ועמדה בעדו

שיוכל לעמוד בצדקתו. וזה גרם לתוספת חיות (רוחנית) אצל יעקב אבינו – "ותחי רוח יעקב אביהם", שכמבואר שחיותו של יעקב אבינו תלויה בחייהם של בניו, וכמאמר הגמרא (תענית ה, ב) "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"².

ג.

תכלית הדבקות בה' – למרות הנהגת מצרים

והנה, הטעם שיוסף הצדיק הי' הראשון מכל השבטים שירד למצרים, הוא משום שבירידתו פעל יוסף שכשיבואו כל אחיו לאחר מכן למצרים יוכלו להישמר ולהשאיר בדביקות מוחלטת בהשי"ת גם בירידתם מצרימה.

ולהבין זה יש להקדים הביאור הידוע במאמרי חסידות³ על החילוק שבין דרגתו של יוסף הצדיק למדרגת האבות ושאר השבטים.

דמבואר בזה, שהטעם לכך שהיו האבות והשבטים רועי צאן, זהו מפני שההתעסקות בכך אין בה טירדא גדולה, דרועי צאן נמצאים במצב של התבודדות מענייני העולם, וזה נתן להם את האפשריות להישאר תמיד בדביקות בהשי"ת מבלי שטרדות העולם יפריעו אותם בעבודתם.

ונתייחד בזה יוסף הצדיק, שדרך אחרת הייתה עמו, שדרגת קדושתו הייתה גדולה כ"כ, שגם בהיותו עסוק בענייני העולם, הן בבית פוטיפר שהפקידו "על ביתו וכל אשר לו נתן בידו", ועד"ז בבית הסוהר שנתן בידו "את כל האסירים". . ואת כל אשר עושים שם הוא הי' עושה, וכ"ש לאחר מכן, כשנעשה משנה למלך וניהל את כל ענייני מצרים ("על פיך יישק כל עמי". . ובלעדיך לא ירים איש את ידו גו'") – הנה כל הטרדות העצומות האלו בהתעסקותו בענייני העולם לא בלבלוהו ולא הטרידוהו – והוא הי' דבק בהשי"ת בתכלית הדביקות.

ובזה יובן הטעם שיוסף הי' הראשון מבני ישראל שירד מצרימה, כי על ידי עבודתו במצרים, שעל אף שהתעסק בהנהגת ארץ מצריים נשאר שלם בדביקותו בה', נתן את הכוחות לכל בני ישראל שיוכלו להחזיק מעמד גם בהיותם בגלות בארץ לא להם, ארץ מצרים.

שענין זה מתבטא במה שאמר להם יוסף לשבטים – "למחי' שלחני אלוקים לפניכם". . וישלחני אלוקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ", שהכוונה בזה היא שירידתו של יוסף למצרים הייתה שליחות מהקב"ה בכדי שיהי' כח ביד בני ישראל לחיות חיים רוחניים של דביקות בה' גם בהיותם בגלות.

(2) ועיין בזהר ויחי רטז, ב ובביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי זי"ע (כו, סע"ב), ולהצמח צדק (ס"ע רנח) ועוד – אשר זה הי' בעיקר על ידי יוסף הצדיק.

(3) ראה בזה מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' יט; מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תורת חיים (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) פ' ויחי עמ' קב, ב ואילך; ספר המאמרים תרע"ז (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע) מאמר ד"ה ולא זכר, ספר המאמרים תפר"ח (לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע) מאמר ד"ה ולא זכר. ועוד.

[ועיין במקורי הדברים ביאור ארוך בענין זה. ומוסיף לבאר שם באופן נפלא, אשר בעבודתו של יוסף במצרים היו ב' ענינים. הענין הא' הוא ההישארות בדביקות בה' על אף הניסיונות שבארץ מצרים, שבזה אף שיוסף הוא "פתח את הצינור" ונתן את הכוחות לבני ישראל, אך לאחר שנתן את הכוחות היו השבטים (ובניהם אחריהם) שייכים לזה מצד עצמם.

אך עוד דרך אחרת הייתה עמו (נוסף לעמידה בצדקות), ש"הוא השליט על הארץ", שיוסף בירר את ארץ מצרים והחדיר במצרים אמונה בה', ועד שהכריחם למול את עצמם. שענין זה הוא רק בכוחו של יוסף הצדיק עצמו, כמודגש בפירוש החסידות על הפסוק "יוסף ה' לי בן אחר", שתפקידו של יוסף הוא לא רק לשמור על גבולות הקדושה, כ"א "להוסיף", ולעשות ממנו שהוא בבחינת "אחר" שיהי' בבחינת "בן".

וע"ז קרא עליו יעקב אבינו "רב עוד יוסף בני חי", שכמודגש במדרש (הנ"ל ס"א) שאמר יעקב שיוסף הי' צדיק יותר ממנו, כי ענין זה הוא הי' החידוש של דרגת יוסף מצ"ע, עיין שם ותמצא טוב. ואכ"מ להאריך בזה].

פנינים

דרוש ואגדה

ומעתה, מכיון ש"כל מה דעבד רחמנא לטב עבד" (ברכות ס, ב), ו"אין דבר רע יורד מלמעלה" (בראשית רבה פנ"א, ג. וראה תניא - אגרת הקודש סי' יא), א"כ, אף אם נראה שחבירו הזיק לו, מ"מ מכיון ש"מאת ה' היתה זאת לו" ברור שבמעשיו אלו גרם לו חבירו דבר טוב ומועיל. ועל הטובה הזאת שגרם לו חבירו במעשיו בשליחותו של מקום, יש לגמול ב"טובות".

[וזה שחבירו נקרא 'חייב' מכאן זה באגרת הקודש שם בארוכה, שהוא מצד רוע בחירתו. ואכ"מ].

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 247 הערה 48)

שמואל דוחה רק כפי המוכרח

מהרו ועלו אל אבי, ומהרתם והורדתם את אבי הנה

(מ"ה, ט. ש"ב, יג)

על הפסוק (וישב לו, לד) "ויתאבל על בנו ימים רבים" פירש רש"י "כ"ב שנה כו' כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם" (ע"פ מגילה יז, א).

ועפ"ז יש לבאר חביעת יוסף למהר ביותר בהעלי' אל יעקב והורדתו למצרים. דמכיוון שידע שזמן העונש בא לסיומו, לא רצה שיתארך העונש ויתעכב אפילו לרגע אחד.

ומכאן למדנו, שאפי' כאשר מוכרחים להתנהג עם השני במדת הגבורה ולהעניש ח"ו – "שמואל דוחה", יש להיזהר ביותר לא להשתמש במדה זו יתר מכפי הצורך וההכרח.

וברגע שהדחי' והעונש אינה מוכרחת, יש להפסיקה במהירות, ולהתנהג עם השני רק במידת החדש והקירוב – "ימין מקרבת".

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 390)

גם היזק גורם לדברים טובים

ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים

(מ"ה, ח)

איתא בספר התניא (פ"ב): כ"שעולה לו מהלב למוח איזו טינא ושנאה ח"ו או איזו קנאה או כעס או קפידא ודומיהן" על חבירו, על האדם להסירן ממוחו, ויש לו "לעשות ההפך ממש, להתנהג עם חבירו במדת חסד" ו"לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לכעוס ח"ו, וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא אדרבה לגמול לחייבים טובות, כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו".

ולכאורה תמוה הדבר, דאף שאפשר להבין שעל האדם להעביר על מדותיו ולא לשלם לחבירו כפעלו ר"ל, אך מדוע עליו "לגמול לחייבים טובות", הרי השני החייב עשה לו רעה, ומדוע עליו לשלם לו על כך בטובה?

ויש לבאר הדברים ע"פ מה שכתב שם שדבר זה יש "ללמוד מיוסף עם אחיו".

דהנה אצל יוסף הצדיק, אף שהאחים "חשבתם עלי רעה" מ"מ ראו כולם ש"אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב" (לשון הכתוב ויחי נ, ב). ונמצא, דהגם שמתחילה ה' נראה שהאחים הזיקו ליוסף ח"ו, הנה לבסוף נתבררה האמת שפעולתם גרמה לדבר טוב. ומכיון שהם אלו שגרמו לטובתו של יוסף, לכן שילם להם יוסף על מעשיהם, וגמל להם טובות.

ומזה יש ללמוד בנדו"ד, כי הן הדברים, וכמבואר בספר התניא (אגרת הקודש סי' כה) דכ"שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו" על האדם לדעת ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום" ו"מאת ה' היתה זאת לו".

חידושי סוגיות

בדין דלא ישמיע קולו בתפלה

יחקור בהגדרת הדין אם הוא איסור צדדי או מעצם חיוב התפלה, וגם את "ל שהוא מעצם החיוב – אם הוא מצד דין דיבור או מצד מהות התפלה שצ"ל בכוונה / עפ"י יבאר פלוגתות הפוסקים בהך דינא, וכן שינויי הגירסאות בין המפרשים בלשון דין זה בש"ס / יוסיף לתלות בפלוגתא יסודית בהגדרת עיקר חיוב תפלה / יבאר עפ"י שיטת הזהר בפרשתנו בהאי דינא

א

יקדים הפלוגתא בטעם ההיתר שנוכח בירושלמי להתפלל בקול

בדין תפלה בלחש פסק הרמב"ם (הל' תפילה פ"ה ה"ט) "ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו" (וכן הובא לדינא בשו"ע (או"ח סי' קא ס"ב)). וכתב הטור (או"ח שם) "יש אומרים הא דאמר שלא ישמיע קולו בתפלתו שצריכה שתהי' בלחש עד שלא תשמע אפילו לאזניו ומביאין רא' מן התוספתא (ברכות פ"ג, ט) יכול

יהא משמיע לאזניו² כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע, ומיהו בגמרא דידן (ברכות לא, א) אינו ממעט אלא השמעת קולו דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאזניו יכול להשמיע והכי איתא בהדיא בירושלמי (ברכות רפ"ד) יכול יהא

(2) בתוספתא לפנינו ליתא תיבה זו. ובביאור הגר"א לשו"ע או"ח שם סי' קא (ד"ה ומשמיע) כ' שט"ס בתוספתא (שמוכאה בטור). אבל הרי כן הביא מתוספתא (וכמ"ש בגר"א שם) בחי' הרשב"א ברכות שם (לא, א. הועתק בב"י שם) וטור (כבפנים). אגור הל' ברכות סקמ"ו. וכן הובא מתוספתא גם במלאכת שלמה לברכות (פ"ב מ"ג). וכ"ה בתוספתא צוקרמאנדל (ע"פ כת"י ערפורט). וגם במאירי ברכות שם (לא, א) הביא כן, אלא שמסיים "מ"מ בברייתות שלנו אין גורסין בה לאזנו".

ב

יבאר חילוקי הגירסאות בסוגיין גבי דין לא ישמיע קולו וכן פלוגתות הפוסקים – ע"פ חקירה בגדר דין זה אם הוא דין צדדי או מצד עצם גדר התפילה, ואם הוא מצד דין דיבור או מצד מהות התפילה

ונראה לבאר דפלוגתא יסודית יש כאן. ובהקדם, דמקור דין זה דלא ישמיע קולו נלמד בש"ס ברכות (לא, א) ממ"ש בחנה – (כנ"ל) "וקולה לא ישמע" – "יכול ישמיע קולו בתפלתו כבר מפורש על ידי חנה שנאמר וקולה לא ישמע", ולהלן שם בסוגיין "כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה . . וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגבי' קולו בתפלתו". ומצינו בזה כמה גירסאות. דבגמ' לפנינו, הגירסא היא (כנ"ל) "וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגבי' קולו בתפלתו". ובחי' הרשב"א על אתר⁵ הגי' "מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו" (ועד"ז הוא ברא"ש (ברכות פ"ה ס"ח) וטור (או"ח שם ס' קא)). וברי"ף בסוגיין איתא "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש".⁶ וצ"ב בטעם חילוקי הגירסאות.

והנראה בזה, דהנה בגדר השמעת קול בתפלה יש בכלל ב' דינים, דין איסור השמעת קול בתפלתו [ועד"מ"ש בברייתא דלעיל בברכות (כד, ב. והובא בטור כאן), "המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה", "המגבי' קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר"], ודין מצוה

מגבי' קולו בתפלתו כבר פירש בחנה (ש"א א, יג) וקולה³ לא ישמע".

והנה, אף שלכו"ע אסור להשמיע קולו לאחרים, איתא בירושלמי (שם) "רבי יונה כד הוי מצלי בכנישתא הוה מצלי בלחישה וכד הוה מצלי גו בייתי' הוה מצלי בקלא עד דילפון בני ביתא צלותי' מיני". ובטור (שם) למד מירושלמי זה, ד"אם משמיע קולו . . שילמדו ממנו בני ביתו מותר", ומפרשים בזה (מהר"י אבוהב – הובא בב"י כאן⁴), דלהטור הא "דילפין מיני' בני ביתי' – שהוא הי' עושה לתכלית זה, ופירוש עד כלשון כדי" (שילמדו אנשי ביתו התפלה), אבל בב"י כאן מפרש "שהי' מגבי' קולו עד שהי' נמשך מזה במקרה דילפין מיני' בני ביתי' אע"ג דתניא המגבי' קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר (ברכות כד, ב. הובא בטור שם), הא איתמר עלה (שם) דאם אינו יכול לכוין בלחש מותר כו". ומסיים בב"י שם: וכן פירשו הר' יונה (ברכות שם ד"ה אבל) והרא"ש בפרק מי שמתו (ס' מ').

ונמצא, שיש פלוגתא בטעם ההיתר להשמיע קולו לאחרים, דלדעת הטור מותר להגבי' קולו אפילו רק כדי שילמדו אנשי ביתו להתפלל, משא"כ לדעת הב"י ההיתר הוא רק כאשר ע"י הגבהת הקול יוכל לכוין כדבעי.

(3) בירושלמי לפנינו "וחנה היא מדברת על לבה", אלא שלהלן שם מביא הלימוד כפפנים.

(4) וראה ב"י שם לפנינו, שגם הרשב"א ריש פרק ה' דברכות (לא, א) מפרש כן בירושלמי ולפי גירסת המרדכי כו' שגורס כי היכי דילפי מיני' הדבר מבואר כדברי רבינו (הטור).

(5) בירושלמי ברכות רפ"ד – "מכאן שלא יגבי' אדם את קולו", ולא בלשון "אסור".

(6) וכ"ה בעין יעקב ברכות שם.

(7) וכ"ה בכמה כ"י, הובא בדק"ס לברכות שם.

דתפלה בלחש מצד עצם גדר התפלה, ובדין זה גופא יש לומר בב' אופנים: א) שהדין הוא מצד גדר דיבור דתפלה, דצ"ל תפלה בלחש, ב) שהוא דין בכונת התפלה, דמצד גוף התפלה שהיא "עבודה שבלב" צ"ל התפלה בלחש דוקא.

ומעתה יש לומר שג' אופנים הנ"ל מודגשים בחילוקי הגירסאות בהלימוד מתפלת חנה. דלפי הגירסא שלפנינו "מכאן שאסור להגבי' קולו בתפלתו", הלימוד הוא (כפשטות הלשון) האיסור להגבי' קול, שהוא כאיסור צדדי; לגירסת הרשב"א והרא"ש "מכאן למתפלל⁹ שלא ישמיע קולו בתפלתו", ה"ז נוגע לגוף ענין התפלה, אבל בשייכות להדיבור דתפלה, דאופן הדיבור צ"ל שלא ישמיע קולו; ואילו לגירסת הרי"ף "שצריך שתהא תפלתו בלחש", שכתב בלשון חיובי, ה"ז לפי שתפלת לחש הוא מעצם החפצא דתפלה עבודה שבלב.

ויש לומר, דבזה פליגי גם הרמב"ם והשו"ע. דהנה הרמב"ם כאן כתב "לא יגבי' קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו אלא אם כן ה' חולה או שאינו יכול לכיין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר", ובשו"ע כאן כתב המחבר "ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו ואם אינו יכול לכיין בלחש מותר להגבי' קולו כו".

והנה אף שבכללות לשון השו"ע הוא כלשון הרמב"ם, מ"מ יש שינוי עיקרי בסדר הדברים, דברמב"ם מתחיל "לא יגבי' קולו בתפלתו"

ולאח"ז ממשיך "ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים כו", ואילו בשו"ע מתחיל "ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך כו". ונ"ל, שהן להרמב"ם והן להב"י איסור השמעת קול בתפלה הוא מצד עצם גדר התפלה, אלא שלהרמב"ם הוא דין בדיבור התפלה, ולדעת הב"י דין תפלה בלחש הוא מעצם החפצא דתפלה, דמצד גדרה של תפלה, עבודה שבלב, צ"ל בלחש דוקא. ולכן הרמב"ם בבואו להגדיר "השוויית הקול כיצד" (כלשונו בתחילת ההלכה כאן) מתחיל "לא יגבי' קולו בתפלתו", ורק אח"כ כותב "ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", להדגיש שהמדובר הוא בדיבור של תפלה שהוא עיקר במצות התפלה; משא"כ בשו"ע מתחיל הסימן "המתפלל צריך שיכוין כו" וממשיך בסעיף שלאח"ז "ולא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", שמעצם גדר התפלה, עבודה (כוונה) שבלב, ה' מקום שיתפלל בלבו בלבד, ולכן מתחיל ש"לא יתפלל בלבו בלבד אלא כו", ולכן גם הא דמשמיע לאזניו בלחש הוא מצד שהתפלה בלב.

(וי"ל דלדעת הב"י בחולה יוצא י"ח גם בלבו – ראה ב"י על הטור שהביא מ"ארחות חיים בשם פסיקתא אם אין אתה יכול התפלל על מטתך אם אין אתה יכול ואתה אנוס מחולי או מדבר אחר אמור בלבבך שנאמר (תהלים ד, ה) אמרו בלבבכם] ולא כדברי תר"י (ברכות טו, ב

9) ולהעיר שהב"י בבדק הבית שם כתב ש"ראוי לחוש" לדברי הזהר והתוספתא שלא ישמיע לאזניו. ובב"י שם סקמ"א כתב "ואפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי לי' (בזהר ויקהל) דיבור" (ולפ"ז תפלה לא בעי דיבור). ואכ"מ.

בקשתו ע"ד וכמו שמבקשים ממלך בשר ודם, ולכן צ"ל בדיבור דוקא, ומזה מובן שבעצם צ"ל דיבור הנשמע דוקא¹³.

ומעתה נאמר דזהו טעם הסברא שכל האיסור דהשמעת קול בתפלה הוא רק איסור צדדי ("מקטני אמונה", "מנביאי שקר"), כי בעצם, מצד גדר התפלה צ"ל התפלה בקול הנשמע דוקא, ורק מצד החשש ד"קטני אמונה" נאסר כו'. ועפ"ז יש לומר שזוהי דעת הטור שמותר להגבי' קולו בשביל שילמדו בני ביתו להתפלל, כיון שכל האיסור להגבי' קולו הוא רק איסור צדדי, והותר גם בשביל טעם כזה.

ויש לומר, שגם לדעת הרמב"ם שהוא דין בדיבור התפלה, ס"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו (עיין מש"כ בהל' תפלה פ"א ה"ב, דחיוב מצוה זו שיהא שואל צרכיו כו'), ותפילה היא מצוה שבדיבור, אך מ"מ ס"ל דעצם גדר התפלה מחייב דיבור בלחש דוקא, והיינו לפי שתפילה היא בקשה מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה, וצ"ל באימה ויראה, ולכן צ"ל התפלה בלחש דוקא, שאין זה מכבודו של מלך לדבר לפניו בקול רם, כלומר, הדיבור בלחש מורה על האימה ופחד¹⁴ בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

משא"כ לדעת הב"י, עיקר ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, עבודה שבלב, וזהו גם הטעם שצ"ל התפלה בלחש דוקא, כי הדיבור

ד"ה לא – הביאו הב"י בסי' פה) "כגון החולה כו' יש לו להרהר הברכה או התפלה שנתחייב בה ואע"פ שאינו יוצא ידי חובתו אלא באמירה... וה' יראה ללבב ויתן לו שכר המחשבה"¹⁰).

ג

יבאר בעומק, דהפלוגתא היא בעצם הגדרת עיקר חיוב תפלה

ובאמת י"ל דשורש פלוגתא זו בהגדרת איסור הגבהת הקול – נובעים מפלוגתא כללית יותר בהגדרת עיקר ענין התפלה.

דהנה ידוע שבגדר חיוב התפלה יש ב' ענינים¹¹: א) בקשת צרכיו, כפשטות הדבר, ב) עבודה שבלב, כמו שלמדו בש"ס (תענית בתחלתה (וירושלמי ברכות רפ"ד)¹²) מ"ולעבדו בכל לבבכם" (עקב יא, יג) – "איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה". ולפ"ז יש לומר, שהאופנים הנ"ל (סעיף ב) בגדר דין השמעת קול תלויים מהו עיקר ענין התפלה:

את"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הרי התפלה היא בעיקרה מצוה שבדיבור, כאדם המבקש צרכיו מאת המלך, שבקשתו היא ע"י דיבור. ולפ"ז יש מקום לומר, שדיבור התפלה צ"ל דוקא בקול הנשמע לאחרים, כי זהו גדר הדיבור, בשביל הזולת. דאע"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם, מ"מ, מצד האדם המתפלל, צ"ל

10) וראה מג"א כאן סק"ב. שו"ע הרב סצ"ד ס"ז. סקפ"ה ס"ג.

11) עיין בזה בלקו"ש חל"ה ע' 126 ואילך. ועוד.

12) הובא בפרש"י ע"ה. רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה ספר המצות להרמב"ם מ"ע ה. כס"מ הל' תפלה שם. ובכותרת שבריש הל' תפלה "לעבוד את ה'... בתפלה".

13) להעיר מארחות חיים הל' תפלה (אות עב): מכאן אתה למד שהתפלה צריכה קול בחזקה. בית אלקים להמבי"ט ש' התפלה ספ"ו. ועוד. ואכ"מ.

14) ראה שער הכוונות בתחלתו "מעולם לא התפלל (האריז"ל) תפילתו בקול רם אפילו סדר תפלה של מיושב... להורות הכנעה ואימה ויראה לפני השי"ת".

ש"אפילו הוא עצמו לא ישמע קולו", וז"ל הזהר: לא אצטריך לי לבר נש למשמע קלי בצלותי אלא לצללה בלחש בההוא קלא דלא אשתמע ודא היא צלותא דאתקבלת תדיר, וסימניך והקל נשמע (פרשתנו מה, טז), קל בלא וא"ו נשמע, דא היא צלותא דהיא בחשאי דכתיב בחנה וקולה לא ישמע דא היא צלותא דקב"ה קביל. כד אתעביד גו רעותא וכוונה ותקונא כדקא יאות וליחדא יחודא דמרי' כדקא יאות בכל יומא. ע"כ.

נמצא דהזהר ס"ל כדעת התוספתא שהזכיר הטור, כנ"ל ריש ס"א. ולפי דברנו לעיל בגדרי התפילה יתבאר היטב הטעם שהזהר ס"ל שהתפלה בלחש היינו שלא יהי' נשמע אפילו לאזניו¹⁸.

דהנה ע"פ הסוד¹⁹, לא זו בלבד שעיקר

(18) במג"א או"ח שם (סי' קא סק"ג) כ' דאין ראי' מהזהר ויקהל, די"ל שכונתו "שאישי אחר לא ישמע קולו וכמ"ש הרמ"א סי' קמא". וכן יש מפרשים בזהר פרשתנו ועוד. אבל הרי כן פי' בזהר – של"ה וכו' שנשמנו בפנים. עולת תמיד להרח"ו ענין התפלה. החיד"א בברכ"י סק"א סק"ג (וע"ש שמסיים "וגם אני שמעתי שכן כתבו גורי האר"י זצ"ל והכרעת האר"י ז"ל מכרעת"). מחזיק ברכה סי' תקפב אות ז'. ועוד.

(19) כנוכר בפנים, הרי לעיל סעיף א הובאה דאשכחן דיעה זו גם ע"פ הנגלה (גירסת התוספתא ברכות ועוד²⁰) שלא ישמיע לאזנו. אבל לא קי"ל כן להלכה, כמפורש בטושו"ע ושו"ע הרב סק"א.

(א) וראה גם תוספות ר"י החסיד ברכות טו, א (ב) גירסא כזו בגמ' לפנינו ברכות א, א. והחיד"א בכ"מ (נסמן לעיל הערה 18, וכן בניצוצי אורות לזהר פרשתנו שם. פתח עינים לברכות טו, א) הביא שכ"ה בתנא דבי אליהו (רפכ"ח) שלא ישמיע לאזניו בתפלה (אלא שבביאור הגר"א הנ"ל (הערה 2) "ואפשר שגם שם ט"ס"). ועוד.

(ב) ראה גם הגהת רעק"א לשו"ע או"ח שם, שכן משמע ברש"י יומא יט, ב. וראה בהנסמן בשוה"ג שלפנ"ז.

בקול רם הוא היפך כוונה עמוקה ורגש פנימי דהלב¹⁵. ונמצא, שעצם גדר הכוונה מחייבת תפלה בלחש. ומעתה, זהו גם הטעם שהב"י ס"ל שלא הותר להגבי' קולו סתם כדי שאנשי ביתו ילמדו כו', כי הדיבור בקול רם הוא היפך גדר התפלה, וכל ההיתר הוא רק היכא דאי אפשר לו לכוין אם לא יתפלל בקול רם, שאז, גדר התפלה עצמה (כוונה ומחשבת הלב) מחייב הדיבור בקול רם.

ד

עפכ"ז יבאר שיטת הזהר שהביאו הפוסקים בדין זה

והנה, בב"י (לטור או"ח סקמ"א וסי' קא בבדק הבית) הביא בשם הזהר בפ' ויקהל (רב, א) שכתב "ואי ההיא צלותא אשתמע לאודנין דבר נש לית מאן דציית לה לעילא . . ותו דמלה דצלותא אתאחדא בעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא אצטריך למשמע", ופירש במשמעות כוונתו דהיינו לא רק שלא ישמיע קולו לאחרים אלא שגם לא ישמיע לאזניו¹⁶. וכן כתב בפר"ח (לאו"ח סק"א סק"ב). ובאמת אשכחן בספרים (של"ה רג, סע"א¹⁷) (מספר דרך חיים). הובא בניצוצי אורות להחיד"א לזהר דלהלן) דגם מדברי הזהר בפרשתנו (רי, א) נראה דהדין דלא ישמע קולו בתפלה היינו

(15) ואין זו סתירה להענין דלפעמים קול רם מעורר כוונה [כהובא בב"י לטאו"ח שם. ט"ז שם סק"א-ג. שו"ע הרב שם ס"ג. וראה גם טושו"ע (ושו"ע הרב) או"ח סס"א ס"ד (ס"ה). ר"ח שער הקדושה ספט"ו – הובא בשל"ה שער האותיות (פב, ב). וראה אוה"ת וארא ע' קעו ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' ו] – כי זה רק גרם לעורר הכוונה, אבל מובן דכשהאדם מתעורר בכוונה ורגש הלב, הרי קול רם מבלבל הכוונה. וראה של"ה שם.

(16) וראה לקמן הערה 18.

(17) והביא גם הזהר הנ"ל דפ' ויקהל.

לקראת שבת

כא

ומעתה יובן ג"כ הא דע"פ הסוד²³ זה שתפלה צ"ל בלחש היינו שאינו נשמע אפילו לאזני המתפלל²⁴, כי דוקא בזה בא לידי ביטוי גודל הביטול של תפילת העמידה, שאין מורגשת מציאות האדם, עד שהוא עצמו אינו שומע את קול תפילתו..

23) להעיר ממחזיק ברכה סקמ"א סק"ב שהנהגה זו שלא ישמיע לאזנו אינה לההמון עם. וראה ברכ"י סק"א שם, החילוק בין טעם פשוט לסודן של דברים, שע"פ סוד יוצא שלא ישמיע אפילו לאזניו.

[בנתיבות עולם למהר"ל (נתיב העבודה פ"ב): רק אם הוא צדיק גמור והוא שכלי אז השם יתברך שומע אף שקורא אל השם בלבד (אבל הביאור שם בענין הדיבור בתפלה בלחש הוא באו"א)].

והנהגת האריז"ל הנ"ל (הערה 14) היינו בנוגע לשאר חלקי התפלה, דפשיטא דה"לחש" בתפילת העמידה שלו הי' למעלה משאר חלקי התפלה.

24) ראה סידור עם דא"ח (קטז, סע"א). תו"ח מקץ פו, ב. ולהעיר מעולת תמיד להרח"ו שם: אבל כשהיא בלחש שאינה נשמעת לאזניו אז היא רוחנית מאד מגדר טבע רוח האדם שהיא פנימיות ורוחניות יותר כו'.

ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, אלא עוד זאת, שתפילת העמידה היא תכלית הדביקות שבתפילה גופא עד שמרגיש איך שאין מציאות מבלעדי השכינה (כידוע בענין ד' שלבים דהתפלה ע"פ הסוד). כי זה התוכן הפנימי דמה שאמרו (ברכות לג, רע"א. שו"ע הרב סי' קר ס"ב) שבתפילת העמידה האדם הוא כעומד לפני המלך²⁵, שאין זה רק תיאור מצב המתפלל, אלא זה גופא הוא תוכן ענין התפלה, מה שהאדם עומד לפני המלך בביטול מוחלט²¹. וזהו גם הטעם שתפלה צ"ל בלחש דוקא, שאין מציאותו בולטת כלל²².

20) וראה שבת י, א. טושו"ע ושו"ע הרב או"ח סו"ס צה "כעבדא קמי' מרי".

21) ועיי"ע בלקו"ש חל"ה ע' 196 איך עפ"ז מתבאר יותר טעם הדין (טושו"ע שם ר"ס קד) ד"אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו" (משא"כ בק"ש שהתירו שאילת שלום מפני היראה ומפני הכבוד (שם ר"ס סו. וש"נ)).

22) עיין בתו"א ויחי מה, ג.

גדול השלום בכלל ובין איש ואשתו בפרט

התאבקות הסטרא אחרא ביותר - שלא להניח לעשות שלום

במענה על מכתבו . . בו מודיע על מקרה שקרה עם זוגתו תחי' ומבקש תקון בעדו ובעדה.

... ישתדל בהשתדלות היותר גדולה בענין של שלום בית בינו ובין זוגתו תחי' היינו שיזהר בזה בתכלית הזהירות, וידוע מרז"ל נשים דעתם קלה ואשה דמעתה מצוי' ולכן טוב שיהי' הוא המוותר מצדו להפיק רצונה ובפרט במילי דעלמא, ואם בכל עת הפליגו רז"ל במעלת השלום בית, עאכו"כ בעש"ק, ואנו עתה כולנו בעש"ק לאחר חצות, כי קרב קץ גלותנו וביאת משיחנו.

...יש לשער שההעלם וההסתר ביותר יהי' אצלו בנוגע . . לשלום בית'; כי ידוע שגדול השלום וכל התורה כולה דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום, ובפרט בגלות זה האחרון שכמרז"ל ביומא ט' ע"ב בא בסיבת העדר השלום, וכל כמה שמתקרב קץ הגלות הרי ההתאבקות מצד שכנגד הוא ביותר בנוגע שלא להניח לעשות שלום בעולם בכלל ובין איש ואשתו דלמטה שהם בדוגמת איש ואשה דלמעלה בפרט², אבל לפום גמלא שיחנא, ובודאי נותנים הכחות ע"ז לעמוד בנסיון. ועייג"כ קונטרס החלצו.

(אגרות קודש ח"ד אגרת א'קמא)

(1) במכתב יש גם עוד הוראות: סדר מסויים בנתינת צדקה ושיעורי לימוד מסויים.

(2) כנראה הכוונה שע"י הפירוד והעדר השלום בין איש ואשה למטה, גורמים פירוד ר"ל בין איש ואשה למעלה – קוב"ה וכנסת ישראל (וראה גם לקמן הקטע "הנהגת הבעל כו").

ריבוי ההעלמות וההסתרים - הוכחה שזהו מעיקרי הבירורים שלו

במענה³ על מכתבו . . בו מודיע אשר קבל עליו ומקיים ההוראות בענין השיעורים ונתינת הצדקה, אבל בנוגע לשלום בית הרי בחיצוניות הוטב אבל בפנימיות עדיין אינו כדבעי.

כבר כתבתי לו בכתבי הקודם עד"ז שבדאי יהיו העלמות והסתרים ביחוד על ענין השלום בית, ודוקא בזה נחוצה התאמצות ביותר, כי מריבוי ההעלמות וההסתרים מוכח אשר זהו דוקא מעיקר הבירורים שלו,

וכמובן מכתבי האריז"ל ומבואר בדא"ח⁴ - ראה קונטרס העבודה ספ"ו - אשר לבד יחידים הרי הנשמות דדורותינו אלה היו כבר בעולם, ובאים עתה בגלגול ועיקר ביאתם הוא לתקן את מה שחסרו בקיום התרי"ג מצות בגלגולים הקודמים, ובכל זאת כמובן גם הם מחוייבים בקיום כל התרי"ג מצות אף אלו שלא חסרו בגלגולם הקודם,

והחילוק הוא אשר באלו המצות שלא חסרו בפעם הקודמת הרי היצה"ר אין מנגד ע"ז ביותר, כ"א רק כדי שישאר הענין דבחירה חפשית, כי בענינים אלו כבר הוברר בפעמים הקודמות, משא"כ בהענינים שחסרו בפעמים הקודמות היינו שלא הוברר חלקם בעולם [ה]זה וחלקם בנפש השייך לענינים אלו, הרי ההתנגדות של היצה"ר היא בכל תוקף, ואין להאריך בדבר המבואר וכו'.

השתדלות בהשלום בית - אף שנדרש לזה וויתורים

ובנוגע אליו לעשי' בפועל שזהו העיקר, הרי עוד הפעם אעורר אותו ואזרוזו בענין השתדלות בהשלום בית ביותר, אף שנדרש לזה וויתורים (מכיון שהוויתורים אינם בעניני תורה ומצוה⁵), וכמו שכתבתי לו מאז שארז"ל האשה דמעתה מצוי' ושערי דמעות לא ננעלו והברכה לאדם היא בשביל אשתו.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רנז)

הנהגת הבעל עם אשתו מעוררת הנהגה דומה מלמעלה אל הבעל

...כאשר חושבים אודות האשה, צריכים לזכור תמיד שכל כנסת ישראל וכל יהודי בפרט מכונה אשה למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכאשר מבקשים מהשי"ת שהוא - ברוך הוא - יתנהג

(3) מהתוכן נראה שמכתב זה הנו המשך מאגרת שהובאה לפני זה.

(4) = דברי אלקים חיים (כינני לתורת חסידות).

(5) כלומר, אבל בעניני תומ"צ מובן שאי אפשר לוותר. [ואף שגם דיני התורה מוצאים אנו שלפעמים צריכים לוותר, ובמיוחד בנוגע לעניני שלום בכלל ובין איש לאשתו בפרט, הרי זה גופא הוא על פי התורה, ורק בתנאים ומצבים מסויימים שנקבעו בתורה, ואין זה נקרא וויתור בעניני תומ"צ. ואדרבה, המחוייב לוותר עפ"י התורה ואינו עושה כן, הוא הוא העובר על דברי התורה, וק"ל].

עם כנסת ישראל, שהוא קורא לה רעייתי, למלא משאלות לבבם לטובה, הרי ידוע שאתערותא דלעילא באה ע"י אתערותא דלתתא⁶, צריכים [אם כן] להתנהג כך גם עם האשה שלו,

וכפי שהגמרא אומרת מכבדה יותר מגופו, ובפרט כשמתבוננים שעומדים אנו בסוף הגלות וקרובה היא הגאולה שלימה בב"א⁷ שאז יהי' נקבה תסובב גבר, זה עצמו מביא רגש של כבוד וזהירות בנוגע לאשה, ולהביט עלי' בתור בת אברהם יצחק ויעקב.

[ו]גם אם אפילו יש לה חסרון, הנה פעמים רבות הרי זה בכלל החסרון של התנהגות הבעל, שהיא נהיית אשת לסטים, אבל יכולה להיות גם אשת חבר כחבר...

(תרגום חפשי מאגרות קודש ח"ו אגרת א'תשיח)

6) = התעוררות [הענינים וההשפעות] למעלה באה ע"י התעוררות למטה [דהאדם, ע"י עבודתו].
7) במהרה בימינו אמן.

טבילה לטהרת הנפש

חסידים נהגו לילך למקוה קודם התפילה, לא רק מצד הכרח הטבילה על פי נגלה, אלא עבור הטהרה הפנימית והבקשה להשי"ת שיתעוררו רחמיו ויתן להם רגש בעבודת התפילה בכלל ובתיקון המידות בפרט

נחלה באיבוד הזיכרון ונרפא ע"י שקבל על עצמו טבילת טהרה

במענה על מכתבו, נהניתי במאד משיחתו הערוכה ת"ל בטוב טעם בענין הטהרה במקוה המועלת לטהרת הנפש ולהכנה טובה לכל דבר מצוה.

בספרי הזכרונות אשר לי נרשמו כמה סיפורים ממורנו הבעש"ט נ"ע וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שבאו בקבלה מנשיאי אדמור"י חב"ד נ"ע וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בגודל ענין טבילת טהרה (אלו הטובלים עצמם לא בשביל להטהר מטומאתם שנקראת טבילה סתם אלא הטובלים עצמם בשביל טהרת הנפש):

(א) אחד הגאונים מתלמידי הגאון המפורסם ר' שכנא מלובלין נ"ע הנה בעת לימודו הי' פתאום מתבלבל במוחו ושכח או נתבלבל בעיונו, וייעצו מורו הגאון ר' שכנא שישמור טבילת טהרה המחזקת את המוח בתורה ומחזקת את הלב בתפילה.

(ב) אחד מגבירי פאדובה – בימי מהר"מ – שהי' יר"ש ובעל צדקה בנדיבות גדולה ובדבורו הי' מזלזל בטבילת טהרה שנהגו המקובלים ולהיותו ראש הקהל בפאדובה לא רצה לתת מקופת הקהל לבנין מקוה שגם אנשים יוכלו להשתמש בה, פתאום נחלה באיבוד הזיכרון ר"ל ובעצת הגאון

מהר"מ הובילו אותו להגאון ר' אליהו בעל-שם בקראקא וריפא אותו שקבל עליו טבילת טהרה.

ג) בימי הגאון מהר"ל מפראג הי' איש אחד בפראג שדרכו הי' להלוות גמ"ח לאנשי השוק ביומא דשוקא ונתפרסם בזה אשר מעותיו מצליחים אבל הי' איש פשוט ביותר ותמה הגאון מהר"ל על זה אחרי כן נתודע אשר רבות בשנים הי' נוהג בטבילת טהרה¹.

סגולה לתפילה בהתבוננות והתעוררות של דבקות

חסידים נהגו לילך למקוה קודם התפילה, לא רק מצד הכרח הטבילה על פי נגלה, אלא עבור הטהרה הפנימית והבקשה להשי"ת שיתעוררו רחמיו ויתן להם רגש בעבודת התפילה בכלל ובתיקון המידות בפרט².

*

אצל פנימי כל דבר הוא בעתו, הוא אינו עושה דבר בלא הקדמה. לתפילה יש את ה'לפני התפילה'. ה'לפני התפילה' היא הטבילה – אין הכוונה טבילה המוכרחת, אלא טבילת טהרה³.

*

את הטבילה במקוה בשבת קודש לפני התפילה החזיקו החסידים הראשונים כסגולה לתפילה בהתבוננות והתעוררות של דבקות⁴.

טבילת טהרה, טהרת הגוף, זיכוך הגוף

טבילת טהרה אין משמעה שהיא רק לשם טהרת הגוף ואף לא לשם זיכוך הגוף.

קיים הבדל גדול בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף. טהרת הגוף משמעה שהטבילה מטהרת אותו מטומאתו, וזיכוך הגוף משמעו שהטבילה מזככת אותו יותר מכפי שהי'. שכן, גם לפני הטבילה לא הי' טמא, אלא שגם טהור הוא לא הי'. ועל ידי הטבילה הוא נעשה טהור, מזוכך.

משמעות ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף בגשמיות, היא למשל: כלי מלוכלך ומטונף, הנה כשהכלי הוא במצב מלוכלך כזה, הרי לא זו בלבד שאי אפשר להשתמש בו, אלא הוא גם מקלקל

(1) אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע ח"ז ע' רפ.

(2) תרגום מספר השיחות תש"ז עמ' 96.

(3) תרגום מספר השיחות תש"ז עמ' 99.

(4) תרגום מספר השיחות ה'תש"ב עמ' 19.

את המאכל הטוב שמכניסים בו, ומן ההכרח, בראש ובראשונה, לרחוץ את הכלי, ואז הוא נעשה כלי נקי.

כשהכלי אינו מלוכלך אבל הוא גם לא נקי באמת, הכלי אמנם אינו 'מלוכלך' אבל אינו גם 'מזוכך', הרי אם אמנם אין הוא מקלקל את המאכל הטוב, אבל במדה מסויימת הוא מקלקל את הטעם הטוב של המאכל. אי הנקיון המוחלט של הכלי מבודד את טעם המאכל ומורגש טעם לוויי, ולכן מן ההכרח לרחוץ את הכלי ולצחצחו, לנקותו היטב, ואז הוא נעשה כלי שלם.

כללות הענין של טבילת טהרה וטבילת טהרה פרטית

...בכך מתבטא ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף. טהרת האברים של הכוחות, כמו הקרירות של כוח החכמה או החמימות של מוח הבינה – נקרא זיכוך הגוף, ואילו טהרת אברי כלי המוח, כלומר עצם מוח החכמה ועצם מוח הבינה – זהו טהרת הגוף.

זהו כללות הענין של טבילת טהרה, כשהמשמעות היא [לא טהרת וזיכוך הגוף הגשמי, אלא] טהרת וזיכוך הגופים של כוחות הנפש.

...וישנה טבילת טהרה פרטית, איזה כוח זקוק לטהרו ולזככו, ובכך חילוקי דרגות: אינה דומה טבילת טהרת המוחין, טהרת הלב או טהרת לבושי הנפש במחשבה דיבור ומעשה. ולאמיתו של דבר ישנם חילוקי מדרגות פרטיות במוחין, במדות ובלבושי הנפש עצמם.

ישנם גם חילוקי זמנים בטבילת טהרה: אינה דומה הזמן של ימי החול בכלל, וימי הקריאה בתורה בשני וחמישי, ימי תענית, ערבי שבתות ומועדים, וערב ראש השנה ויום הכיפורים, שבתות ומועדים⁵.

